

Tầm quan trọng của giáo dục gia đình trong việc hình thành phẩm chất đạo đức cho học sinh trung học phổ thông

Trần Thị Hồng Phương

GV Trường THPT Nam Kỳ Khởi Nghĩa, Châu Thành, Tiền Giang

Received: 29/9/2024; Accepted: 9/10/2024; Published: 15/10/2024

Keywords: To educate good moral qualities in students, it is essential to have coordination among three educational environments: School – Family - Society. Among these, the family environment is the most indispensable factor in cultivating and developing students' good moral qualities in alignment with social ethical standards.

Keywords: Family education, personality formation, moral qualities, students, high school, in the current context

1. Đặt vấn đề

Chương trình trung học phổ thông (THPT) ban hành kèm theo thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 có nêu rõ các phẩm chất cần đạt của học sinh THPT.

Đề giáo dục học sinh (HS) có các phẩm chất đạo đức tốt cần có sự phối hợp giữa ba môi trường giáo dục đó là Nhà trường - Gia đình - Xã hội. Cả ba môi trường giáo dục đều có tác động qua lại, cộng hưởng cho ra sản phẩm là phẩm chất đạo đức của HS. Trong đó để hình thành phẩm chất đạo đức tốt phù hợp các chuẩn mực đạo đức xã hội thì môi trường gia đình là yếu tố quan trọng nhất trong việc hình thành và phát triển phẩm chất đạo đức của HS.

Tuy nhiên trong thời gian qua có không ít bậc phụ huynh vì lý do nào đó chưa tạo được môi trường giáo dục gia đình tốt cho con em mình phát triển, có nhiều gia đình có ít con nên cưng chiều quá mức, có gia đình vì công việc không thể gần gũi giáo dục con em mình thường xuyên, có gia đình tan vỡ không có môi trường giáo dục gia đình trọn vẹn cho HS. Bên cạnh đó cũng có không ít gia đình xem việc giáo dục và đào tạo HS là trách nhiệm của nhà trường, của ngành giáo dục.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Yêu cầu cần đạt về phẩm chất HS theo chương trình giáo dục hiện nay

* Yêu nước

- HS tích cực, chủ động tham gia các hoạt động bảo vệ thiên nhiên.

- Tích cực tham gia các hoạt động cộng đồng, các phong trào do đoàn thể tổ chức.

- Tự giác thực hiện và vận động người thân thực

hiện các quy định của pháp luật.

- Đấu tranh với các âm mưu, hành động xâm phạm lãnh thổ, biên giới, chủ quyền quốc gia bằng thái độ và việc làm phù hợp với lứa tuổi, phù hợp với quy định của pháp luật.

- Sẵn sàng thực hiện nghĩa vụ bảo vệ tổ quốc.

* Nhân ái

- Yêu quý mọi người, trân trọng danh dự, sức khỏe và cuộc sống riêng tư của người khác. Tôn trọng quyền và lợi ích hợp pháp của mọi người.

- Cảm thông, bao dung, độ lượng với những hành vi, thái độ có lỗi của người khác.

* Chăm chỉ

- Đi học đầy đủ, đúng giờ.

- Hoàn thành tốt các nhiệm vụ học tập.

- Thường xuyên tham gia các hoạt động của lớp, của trường, của gia đình và xã hội.

* Trung thực

- Thật thà, ngay thẳng trong học tập, lao động và sinh hoạt hằng ngày.

- Luôn giữ lời hứa, mạnh dạn nhận lỗi, sửa lỗi và bảo vệ cái đúng.

* Trách nhiệm

- Có trách nhiệm với bản thân.

- Có trách nhiệm với gia đình.

- Có trách nhiệm với tập thể lớp, nhà trường và xã hội.

2.2. Môi trường giáo dục gia đình hiện nay

Môi trường giáo dục gia đình rất quan trọng trong việc hình thành nhân cách cho trẻ em. Cha mẹ, ông bà chính là tấm gương đầu đời gần gũi với con, để con noi theo, nhất là trong cách cư xử của cha mẹ với các thành viên trong gia đình, cư xử giữa cha mẹ với

ông bà, với những người xung quanh.

Ngày nay, với sự phát triển kinh tế - xã hội, chất lượng cuộc sống các gia đình ngày càng được nâng cao cả về cơ sở vật chất và điều kiện sinh hoạt giải trí. Các bậc phụ huynh có điều kiện chăm lo cho con học tập, sinh hoạt tốt hơn. Tuy nhiên, vẫn còn đó nhiều hoàn cảnh gia đình HS cần được cảm thông và chia sẻ. Trong học nhiều năm làm công tác giáo dục tại trường THPT. Có nhiều bậc phụ huynh vì bận nhiều thời gian đi làm kiếm tiền hoặc không có phương pháp giáo dục phù hợp nên dẫn đến một số trẻ có nhận thức sai lệch, hình thành nhân cách không tốt, thích sống hưởng thụ, lười lao động, lười học tập.

Hiện nay chúng ta dễ nhận thấy trẻ em từ mầm non đến học sinh THPT được phụ huynh chăm lo từ quần áo, tập sách, cho ăn sáng, chở đi học, cho tiền tiêu xài, canh giờ rước con về, lo cơm, mua điện thoại đắt tiền, tặng quà, khen thưởng nếu học giỏi, liên hệ lớp cho con học thêm ... Do quen được phụ huynh chăm sóc nên trẻ không có cơ hội trưởng thành, từ đó hình thành thói quen hưởng thụ, các em không cần có trách nhiệm gì cả vì mọi việc đã có cha mẹ lo.

Ảnh hưởng không tốt đến giáo dục gia đình, là do một số cha mẹ không đáp ứng được việc truyền thụ và giáo dục con cái; ý thức trách nhiệm cũng như nội dung, phương pháp giáo dục còn nhiều hạn chế: không có thời gian nên dùng tiền để bù đắp cho con, nuông chiều con quá mức hay lấy quyền cha mẹ ra bắt con phải làm theo ý của mình, làm thay công việc của con; dẫn đến con không được rèn luyện trưởng thành.

Một nguyên nhân khác ảnh hưởng nghiêm trọng đến giáo dục gia đình là một vài phụ huynh không làm gương tốt cho con em mình noi theo. Phần lớn thanh niên sa vào tội phạm, tệ nạn xã hội hoặc lựa chọn các xu hướng lối sống tiêu cực, sa đọa như buông thả bản thân, nghiện game online, ích kỷ, thờ ơ vô cảm, hành xử bạo lực... đều do thiếu sự quan tâm, quản lý, giáo dục của gia đình hoặc gia đình thương chiều con cháu không đúng cách.

Ngày nay do kinh tế thị trường vì công việc làm ăn nên gia đình bỏ mặc, không quan tâm đến con. Có những gia đình do hoàn cảnh kinh tế quá khó khăn phải đi làm ăn xa nhà nên bố mẹ không thể nuôi dạy, quan tâm đến con. Ngược lại, có những gia đình khá sung túc, nhưng bố mẹ do mải làm ăn, kiếm tiền nên ít quan tâm đến con. Không ít gia đình, do bận bịu công việc kiếm sống đã không coi trọng việc giáo dục trong gia đình, buông lỏng con cái, ỷ lại, trông chờ vào nhà trường. Cách giáo dục gia đình không

đúng, gây ảnh hưởng tiêu cực đến việc phát triển nhân cách, hình thành phẩm chất đạo đức của các em.

2.3. Môi trường giáo dục ở các trường THPT hiện nay

Trong các trường THPT hiện nay đã triển khai giảng dạy chương trình THPT theo Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018. Quan điểm của chương trình là dạy học theo định hướng phát triển năng lực và phẩm chất của HS. Các năng lực, phẩm chất đều được cụ thể hóa bằng những yêu cầu cần đạt ở từng bộ môn, cấp học. Áp dụng các phương pháp giảng dạy mới cho HS phát triển năng lực và phẩm chất thông qua các hoạt động học tập. Trong nội dung giáo dục hiện nay còn tích hợp vào các môn học các nội dung về phòng chống ma túy, tác hại của hút thuốc lá, tuyên truyền an toàn giao thông, bình đẳng giới, phòng chống bạo lực học đường, ảnh hưởng của biến đổi khí hậu ... Với mục tiêu giáo dục toàn diện cho học sinh THPT.

Các trường THPT tùy điều kiện của trường đã xây dựng kế hoạch thực hiện theo thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 và các công văn hướng dẫn các cấp về việc thực hiện chương trình năm học. Tuy nhiên do nhiều yếu tố chủ quan và khách quan; GV các trường phải hoàn thành chương trình theo kế hoạch, trong khi đó HS còn thụ động trong các hoạt động nhóm, không tích cực tham gia các hoạt động đóng vai, chia sẻ, ngại phát biểu, thiếu kỹ năng sinh hoạt tập thể ... Để thực hiện hoàn thành công tác chuyên môn nhiều GV đã làm thay nhiều việc cho HS để đảm bảo thời gian và hoàn thành nội dung môn học.

Trong trường THPT ngoài học tập các môn học, HS còn tham gia các hoạt động phong trào, lao động, vệ sinh lớp; Qua đó các em được rèn luyện hình thành kỹ năng, nhân cách, phẩm chất. Tuy nhiên có một số phụ huynh không muốn cho con mình tham gia phong trào vì các em còn phải học thêm, học trung tâm; không muốn cho con mình tham gia lao động, vệ sinh lớp vì sợ con mình cực, vất vả.

2.4. Phẩm chất đạo đức của học sinh THPT hiện nay

Hiện nay đa số HS có ý thức học tập và rèn luyện tốt, HS có phẩm chất đạo đức tốt, học tập tốt. Bên cạnh đó vẫn còn một số là HS yếu về kiến thức và ý thức học tập. Việc giáo dục các học sinh đòi hỏi GV phải có kinh nghiệm và có phương pháp riêng, nhưng kết quả giáo dục cũng không cao; vì một số HS có phẩm chất đạo đức chưa hoàn thiện vì quen

được phụ huynh chăm sóc bao bọc, GV làm thay. Các em quen hưởng thụ, lười lao động, không có cơ hội rèn luyện, không có kỹ năng hoạt động nhóm.

Một số HS hiện nay không có trách nhiệm với bản thân, không chăm chỉ học tập để định hướng tương lai. Ở gia đình các em quen được cưng chiều, nên không biết làm việc nhà; không biết quan tâm, chăm sóc người thân; tiêu xài hoang phí không quan tâm kinh tế gia đình. Ngoài xã hội HS đam mê sống ảo, vô cảm mọi việc xung quanh, thiếu trách nhiệm với cộng đồng.

Trong trường phổ thông hiện nay có không ít HS sáng mang ba lô đến lớp nhưng không soạn bài, không nắm được kiến thức cũ, ngủ trong lớp, không tham gia xây dựng bài, thậm chí không chép bài. Các HS này đi học để được cha mẹ cho tiền tiêu xài và trốn công việc nhà; đến trường thường xuyên vi phạm nội quy, mâu thuẫn đánh nhau; khi về nhà thì chơi game, xem you tube, lên mạng xã hội dùng từ ngữ thô tục, nhiễm tư tưởng lệch lạc; các phẩm chất đạo đức chưa đạt theo yêu cầu giáo dục.

2.5. Biện pháp

Giáo dục phẩm chất đạo đức của HS hiện nay cần có những biện pháp đồng bộ từ nhà trường, gia đình và các tổ chức đoàn thể:

Ở gia đình là môi trường giáo dục quan trọng nhất ảnh hưởng trực tiếp đến việc hình thành phẩm chất đạo đức của HS. Các bậc phụ huynh cần có phương pháp giáo dục phù hợp lứa tuổi HS; Cần phải quan tâm đến việc giáo dục phẩm chất đạo đức của con, quan tâm đến việc học tập của con; thương yêu con nhưng không được nuông chiều con, bao bọc con quá mức, phải tạo điều kiện cho con rèn luyện, cho con làm phụ việc phù hợp, tham gia các hoạt động tập thể để rèn luyện kỹ năng; cho con tham gia lao động, vệ sinh môi trường để con thấy được giá trị của cuộc sống và trách nhiệm của mình trong cộng đồng. Khi cho tiền HS phải dạy con biết sử dụng tiền đúng cách, đúng mục đích và có lòng nhân ái, biết ơn cha mẹ, thầy cô; các em phải biết chăm chỉ, trung thực trong học tập, có trách nhiệm trong việc xây dựng kinh tế gia đình và hoạt động xã hội.

Ở nhà trường, thầy cô cần tích cực soạn giảng đổi mới PP giảng dạy phát triển năng lực và phẩm chất đạo đức của HS nhưng phải phù hợp đối tượng học sinh. Đối với tập thể HS yếu, thụ động cần phải lựa chọn hạt nhân nòng cốt bồi dưỡng và từ từ lan tỏa ra tập thể. Tùy vào đối tượng HS lựa chọn các hoạt động phù hợp, phân vai phù hợp cho từng HS để học sinh chủ động có trách nhiệm trong các hoạt động

phát triển năng lực phù hợp với khả năng của mình. Khi HS có hứng thú học tập thì các em sẽ tự hình thành phẩm chất trách nhiệm của mình.

GV chủ nhiệm tăng cường củng cố mối quan hệ giữa nhà trường và gia đình trong việc giáo dục phẩm chất đạo đức của HS qua sổ liên lạc điện tử, nhóm zalo cha mẹ HS, điện thoại cha mẹ HS.

Nhà trường tăng cường phối hợp với các tổ chức đoàn thể, công an địa phương phối hợp giáo dục HS.

Đẩy mạnh các phong trào thi đua, các cuộc vận động trong nhà trường, những tấm gương người tốt việc tốt, những HS tiêu biểu, xuất sắc. Xây dựng và nhân rộng mô hình học tập, gia đình văn hóa, để HS học tập và noi theo. Qua đó, hình thành các phẩm chất đạo đức tốt, lối sống lành mạnh, ý thức tuân thủ pháp luật, phấn đấu trở thành những công dân có ích cho xã hội.

3. Kết luận

Đã đến lúc nhìn nhận lại việc giáo dục phẩm chất đạo đức học sinh THPT hiện nay, cần phải thay đổi PP giáo dục HS ở gia đình để các em có được phẩm chất đạo đức cần có để trở thành công dân tốt, sống có ích cho xã hội.

Khi HS được gia đình và nhà trường giáo dục có phẩm chất đạo đức tốt thì các em có khả năng chống lại cám dỗ tiêu cực từ bên ngoài. Muốn làm được điều đó, nhà trường phải thể hiện vai trò chủ chốt, gia đình phải có trách nhiệm phối hợp; mỗi GV phải nhận thức và thực hiện đúng vai trò, trách nhiệm của mình.

Tài liệu tham khảo

1. Ban Chấp hành Trung ương (2013), *Nghị quyết 29 về Đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục Việt Nam*. Hà Nội
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018) *Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo*. Hà Nội
3. Thông tư 32/2020/TT-BGDĐT, ngày 15/9/2020 của Bộ Giáo dục và Đào tạo.
4. Đỗ Thu Hà (2022), *Phát triển phẩm chất cho học sinh trong nhà trường phổ thông (25/12/2022)*, TC Khoa học giáo dục VN. Hà Nội
5. Lê Văn Hồng, Lê Ngọc Lan, Nguyễn Văn Thành, *Tâm lý học lứa tuổi và tâm lý học sư phạm*, Nhà xuất bản Đại học Quốc Gia Hà Nội.
6. Huỳnh Công Vương (2024), *Giáo dục phẩm chất trách nhiệm của học sinh trung học phổ thông (1/2024)*, Tạp chí thiết bị giáo dục. Hà Nội
7. Từ điển tiếng Việt (2005), *NXB Từ điển Bách khoa*. Hà Nội